

Între conceptele care au stîrnit vie dezbateri printre experții din România, unul a fost mai puțin explorat (cu excepția remarcabilului studiu consacrat de Gabriel Andreescu, Valentin Stan și Renate Weber, programului UDMR). Este vorba de autonomia personală.

altera publică în acest număr, în cadrul genericului mai larg al federalismului, un fragment semnificativ din voluminoasa lucrare, *La Multination*, a autorului francez Stéphane Pierré-Caps. Rupînd cu tradiția franceză a abordărilor despre națiune și minorități, autorul investighează o zonă puțin frecventată de cercetătorii din țara sa, descoperind un sistem conceptual central-european, de sorginte austriacă, ale cărui nuanțe pot fascina și azi. Autonomia personală este numită de Pierré-Caps *federalism personal*, „*principiu care face din apartenența la o comunitate națională un drept individual și îi conferă respectivei comunități drepturi colective*”. În accepțiunea dată de autor federalismului personal, o bună parte din neliniștile statelor ce includ minorități semnificative și, ca urmare, văd în drepturile colective un principiu subversiv, apar ca nefondate. Dimpotrivă, în statele eterogene etnic, lingvistic și religios, așa cum sînt majoritatea celor ce formează Europa de Mijloc, multinațiunea, construită pe complementaritatea dintre drepturi individuale și drepturi colective, dintre națiunea politică și națiunea culturală, garantează conviețuirea în armonie a diverselor entități comunitare, constituind fundamentul unei noi coeziuni statale, în care bună parte din angoasele *establishmentului* și ale comunităților conviețuitoare, găsesc destule rațiuni să fie domolite.

Din perspectiva sa, Gusztáv Molnár, prestigios cercetător budapestan de origine transilvană, aprofundează tocmai tema flexibilității statului național. Rezumînd nuanțata sa ipoteză, se poate reține că pentru Molnár, ca și pentru alți gînditori semnificativi, statul modern nu poate supraviețui propriilor sale dogme fără a purcede la profunde reforme interne. Luînd ca pretext mult disputata teorie a lui Samuel Huntington, despre „ciocnirea civilizațiilor”, Gusztáv Molnár se întrebă, și ne întrebă, dacă în forma sa actuală, statul național român, care s-a străduit fără succes să resoarbă întreaga diversitate cu care a pornit pe drumul modernității după 1918, are sau nu capacitatea, mai precis voința, de a da curs liber energiilor sale interne, în perspectiva provocărilor suprastatalității, componentă inevitabilă a procesului integrării europene, sau ale substatălității, avîndu-și sorginea în întărirea regionalismului. Deși studiul lui Molnár are ca obiect „problema transilvană”, într-un sens mai larg se referă la o Românie la răscruce, confruntată cu dilema unor opțiuni dificile și nu lipsite de urgență. Exemplele din studiu — gesturi reformatoare providențiale, ca acele făcute de cabinetul Blair: devoluția Regatului Unit —, nu pot să nu capteze interesul viu al autorului, mai puțin preocupat de realitatea imediată, cît de prospecția mileniului trei. Problema transilvană, conchide Molnár, „a devenit problema coerenței interne a statului român”, al cărui viitor, autorul îl vede fie în federalism, fie în devoluție. A treia cale, previne Molnár, ar putea fi aceea a statelor falimentare „failed states”, aflate la periferia istoriei.

Mănușa aruncată de Molnár, are în ea o provocare deschisă, încercînd să lanseze astfel o adevărată dezbateră în lumea intelectuală și politică românească, oarecum inertă la „subiecte fierbinți” și conservînd tradiția franceză a eseisticii dedicate în primul rînd subiectelor teoretice. Mănușa nu putea să nu fie ridicată de unul din analiștii români cei mai prezenți în punctele incandescente, cel care ne-a obișnuit cu frecventarea subiectelor tabu, Gabriel Andreescu. Preocuparea sa pentru studierea macroproceselor de integrare-dezintegrare, expertiza sa în probleme de minorități, dar și neliniștea inovației care-i însoțește scrierile, fac din Andreescu preopinentul cel mai calificat al lui Gusztáv Molnár, inclusiv în chestiunile

privind rolul regiunilor (al Transilvaniei, în speță), abordate de Andreescu într-o manieră binecunoscută cititorului avizat. Spre deosebire de Molnár, ale cărui puncte de vedere le apreciază cu finețea cunosătorului, Andreescu nu crede nici în nevoia imperioasă a regîndirii formei statale, din simplul motiv că un asemenea proiect nu se află pe agenda clasei politice românești și nu există nici o presiune populară care să reclame producerea într-un timp previzibil a unor modificări constituționale semnificative. Mesajul respondentului lui Molnár este o pledoarie pentru utilizarea posibilităților cadrului constituțional actual, în care problema apartenenței României la spațiul euro-atlantic poate fi tranșată în mod satisfăcător pentru întreaga națiune politică, regionalismul atingîndu-și apirațiile prin însuși tratamentul cu putere de model al minorităților, a celei maghiare îndeosebi. Într-un elegant contrapunct, Andreescu conchide că „este păcat să preferi ‘idealurile’ în locul fascinantei experiențe a ceea ce s-a întîmplat în România ultimilor ani.”

Alte două reacții la incitantul studiu al lui Molnár ne vin de la Victor Neumann, autor care s-a făcut cunoscut pe terenul cercetării relației dintre interculturalitate și europenism, fiind totodată un analist angajat al regionalismului bănățean, și Antonela Capelle-Pogăcean, o tînără cercetătoare de la Paris, cu preocupări în domeniul comparativismului româno-maghiar. Ambii autori, chiar dacă utilizînd ipoteze și abordări diferite, în ciuda unui acord indiscutabil cu majoritatea observațiilor lui Molnár, confirmă întrucîtva rezerva exprimată de Gabriel Andreescu. Nici federalismul, nici devoluția, conchid fiecare în felul său, nu sînt oferte realiste pentru România actuală, al cărei viitor, inclusiv coeziunea și coerența statală, va beneficia îndeajuns — consideră ei — de pe urma democrației pluraliste, a respectării drepturilor omului, și în mod special al minorităților, a statului de drept, pentru ca, pe drumul integrării europene, țara străbătută de hotarul dintre creștinismul occidental și cel răsăritean să nu fie nevoită să se gîndească serios la constrîngerile unei reforme istorice.

Dezbaterea găzduită de **altera** promite, aflăm pe diferite canale, să stîrnească valori benefice în procesul inevitabil al regîndirii filozofiei statului — inclusiv a celui „național” — în contextul evoluțiilor integrative europene contemporane.

Deși nu în replică la dezbaterea firebinte pe care o găzduiește acest număr din **altera** — aceasta desfășurîndu-se în spațiul iberic cu cîteva decenii mai devreme —, catalanul Pau Puig I Scotoni rezzonează la provocări similare. Într-o Spanie care și-a împlinit în bună măsură proiectul devolutiv — fiind, cum arăta într-un remarcabil studiu publicat în numărul 6 al revistei noastre Robert Agranoff, o federație impli-cită—, Catalonia se bucură de un grad avansat de autonomie, fără a periclita sentimentul securității colective al națiunii politice spaniole. Povestea felului în care, după „model girondin”, mai degrabă decît iacobin, puternica provincie și-a făcut un aliat din statul național, este exemplar și ar putea constitui o lectură obligatorie pentru politicienii și politologii noștri, majoritari și minoritari deopotrivă. Identificarea interesului comun, parteneriatul onest cu „adversarul” sînt cele mai eficiente tactici de realizare a unui compromis viabil, din care ambele părți să profite în mod egal. Văzută de Puig I Scotoni, devolutia nu trebuie să fie un proces confrontațional, ci un pact de conviețuire fundamentat pe respectul mutual și previzibilitatea părților. Autonomia Cataloniei nu este un țel în sine și nici valorificarea tîrzie a unei istorii îndelung cenzurate, ci un instrument de sporire a stabilității și prosperității Spaniei întregi. Modelul catalan ne poate oferi acea „față a Europei” care a reușit să substituie ranchiuna istorică cu rațiunea pragmatică.

Editorii